

Torrlösa kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2015-06-26

jais
arkitekter

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Torrlösa kyrka

Svalövbygdens pastorat, Rönneberga kontrakt, Lunds stift
Torrlösa socken, Torrlösa 21:3, Svalöv kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Trakten kring Torrlösa har varit bebodd sedan stenåldern och det finns flera fornlämningar i närheten. Namnet Torrlösa betyder sannolikt torr äng eller glänta, och kan härröras till tiden mellan folkvandringstid och vikingatid, dvs tiden 400-1050. Det första skriftliga belägget för namnet är från 1285.

De flesta byar i trakten har bildats som flergårdsbyar under medeltiden och varit omgivna av smala tegar fram till 1800-talets enskifte. Skiftet innebar en genomgripande förändring av landskapet. Jordbruksmarken delades i större enheter och en del gårdar flyttades ut från byn.

Några kilometer öster om byn ligger Trolleholms gods som haft stor betydelse för kyrkan och haft patronatsrätten under en del av 1600-talet. Denna innebar att godset fick kyrkans inkomster och samtidigt fick sörja för kyrkans underhåll. Godset hade inflytande över kyrkan även sen patronatsrätten upphört. Trolleholm som tidigare hetat Eriksholm har tillhört tre släkter, Thott, Trolle och Bonde. Närheten till ett gods har förändrat landskapet genom skapandet av stordrift i jordbruket, en utveckling som började i slutet av 1500-talet. Östraby mölla, byggd av Trolleholms gods 1861, ligger öster om byn och syns långväga i landskapet.

Torrlösa ligger strax öster om Svalöv och byn omges av jordbruksmark med gårdar. Dagens by består av ett 40-tal låga hus av varierande ålder. Bebyggelsen är mestadels samlad längs vägen som går genom byn. Gamla och nya kyrkogården ligger mitt i byn på varsin sida om vägen. Norr om byn slingrar en bäck.

Gamla kyrkogården omges av hus på två sidor och gränsar mot en bäckravin på norrsidan. Nya kyrkogården omges av väg och bostadshus mot norr och väster och böljande odlingsmark mot öster och söder. Parkeringsplatser finns öster och väster om kyrkan.

Mittemot kyrkogårdens västra sida ligger en tegelbyggnad som är före detta skola som också varit församlingshem men nu är privatbostad.

Gamla kyrkogården ligger inom fornlämning Torrlösa 140:1 som utgör gamla bytomten före skiftet.

Kyrkobyggnaden

Den nuvarande kyrkan har en medeltida föregångare.

Gamla kyrkan var romansk och bestod av långhus och rakslutet kor med murar av tuktad gråsten. Invändigt hade kyrkan tegelkryssvalv. Senare byggdes kyrkan till med torn, vapenhus och utbyggnad vid korets östsida.

1614 byggdes ett gravkor vid kyrkan av Tage Ottesen Thott vid Eriksholm.

1649 blev Torrlösa adlig patronatskyrka. 1693 upphör patronatsrätten, godsets inflytande över kyrkan upphörde dock inte.

1839 beslutade sockenstämman att en ny kyrka ska byggas. Kyrkans murar var dåliga, läget nära en bäck var inte bra. Dessutom krävde folkökningen en större kyrka. Arkitekten till nya kyrkan önskade att gamla kyrkan skulle bevaras som magasin eller sjukhus, men så blev det inte. En medeltida kyrkport sparades dock och finns på Historiska museet i Lund.

Den gamla kyrkans vidbyggda Thottska gravkapell stod kvar till 1863 då det var mycket förfallet och revs. Här var Tage Ottosen Thott med fyra hustrur och två barn begravda, liksom hans far och mor Sophie Brahe som var syster och assistent till Tycho Brahe.

Nya kyrkan byggdes 1844-49, ritad av Carl Georg Brunius (1793-1869), och uppförd under hans ledning. Murarmästare var Johan Stenberg. Brunius var mångbegåvad och bl. a domkyrkoarkitekt, professor i grekiska, kyrkoherde, konsthistoriker och debattör. Han dominerande kyrkobyggandet under mitten av 1800-talet i Skåne. Han ritade fem helt nya kyrkor och gjorde om ett 60-tal. Brunius förespråkade medeltidsstilen och gick på tvärs mot den förhärskande nyklassicismen som Överintendentsämbetet förespråkade. Denna statliga myndighet hade ansvaret för utformningen av nya kyrkor, men Brunius tog inte alltför stor hänsyn till dem. Ett flertal alternativa ritningar på Torrlösa kyrka av C G Blom Carlsson på ämbetet finns där kyrkan har ett helt annat utseende med hög spira, högre fönsterbröstning och strävpelare i alla hörn. Församlingen och Brunius protesterade och fick som de ville.

Brunius konstruerade en tegelugn där teglet tillverkades och han undervisade hantverkarna i valvslagning. 1847 gjordes ett års uppehåll i kyrkobyggandet då Brunius ritade och byggde ekonomibyggnaderna till Trolleholms gods. Flera likheter finns mellan kyrkan och dessa byggnader; oputsade gråstensmurar, tegelomfattningar runt fönster och gavlar med tegelblinderingar.

När kyrkan byggdes täcktes taket av halm i väntan på tegeltak eftersom församlingen inte hade råd med tegel. Halmtaket orsakade fukt i kyrkan.

1849-50 köptes orgeln från S:ta Maria kyrka i Helsingborg.

1861 byttes taket från halm till svartglaserat tegel på kyrkan och till zinkplåt på tornet.

1891 byttes kyrkans tak till tjärpapp.

1894 byttes träfönstren till gjutjärnsfönster och tre ugnar installerades. Folke Zettervall ritade ny altarprydnad och ny altarring. Kyrkans väggar målades med kvaderindelning. Ny gesims gjordes mot väggytorna. Torntaket åtgärdades.

I slutet av 1920-talet gjordes en stor restaurering efter förslag av arkitekt Arre Essén. Paptaket ersattes med tegeltak. Tornuret sattes upp. Den befintliga altaruppsatsen, nya skärmväggar till sakristian och altarrund tillkom. Kyrkan målades om. Nya bänkar gjordes, ritade av H Sjöström.

1942 inreddes korsarmarna, ritade av Eiler Græbe, med bårum i norra armen och materielrum i södra armen. 1948 installerades oljeeldning. Kyrkan målades.

1956 hängdes epitafierna från 1600-talet över släkten Thott upp i kyrkan.

1960 gjordes renovering enligt Aina Berggrens förslag med bl. a nya dörrar till sakristian och ommålning av kyrkan.

1978 lades falsad kopparplåt på torntaket.

1987 inreddes toalett i vapenhuset som också fick nytt tegelgolv. 2000 installerades en pelletsbrännare. 2001 gjordes renovering med bl. a omfogning av murverket, lagning av tornets tak och målning av fönster.

2008-2010 revs den gamla indelningen av korsarmarna. Istället inreddes personalutrymmen, samlingsrum, hwc och förråd. Nya ytterdörrar till korsarmarna lika befintliga sattes in. Bänkarna målades om och fick nytt golv under.

Heltäckningsmatta togs bort liksom steget mellan långhus och kor. Ny värmeanläggning, brand- och inbrottslarm installerades. Underhållsarbete på golv, väggar och fönster. Vinden isolerades. Förslaget ritades av Wikerstål Arkitekter AB.

Exteriör

Kyrkan har formen av ett grekiskt kors och består av långhus, korsarmar i söder och norr, kvadratisk torn i väster och kor med halvcirkulär, absidial avslutning i öster. Kyrkan är byggd i gråsten med dekorationer i tegel. Huvudentrén är i väster i tornet.

Dagemurarna är skalmurar av kluven gråsten, hörnkedjorna är av tuktad gråsten. Det finns även kvader av höörsandsten i murverket. En del stenar har återanvänts.

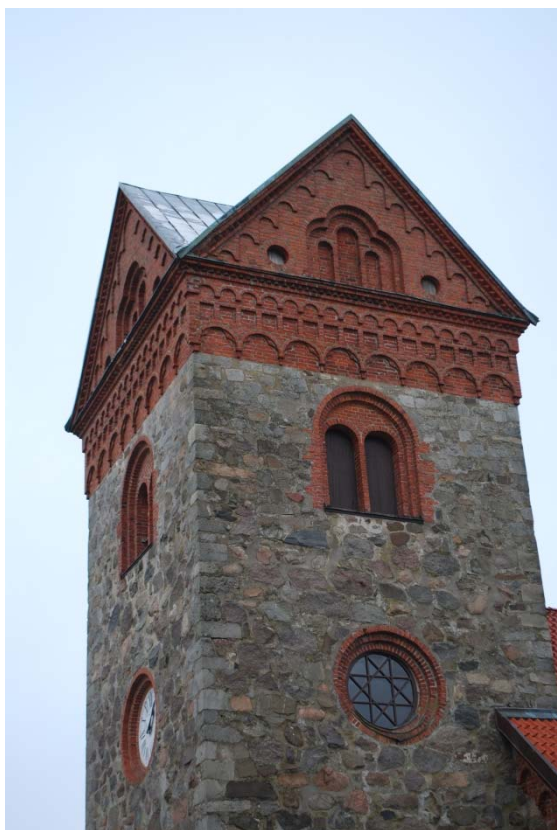
Ursprungliga fogar har svarta flisor i fogarna. Markerade socklar saknas. Gesimser, gavelrösten, blinderingar och fönsteromfattningar är av rött handslaget tegel.

Takgesimsen består av en rundbågsfris och ovanför två sågskift med ett mellan- och överliggande löpskift.

Fönsteromfattningarna är mestadels stora rundbågiga tvåsprångiga och murade av rött tegel. Fönsterbågarna sitter två och två delade av en tegelmurpelare. Gjutjärnsfönstren

har diagonala spröjsar och masverk i form av ett halvt fyrpass. Av denna typ finns 12 fönster. I korsarmarna sitter fönstren tre och tre delade av tegelmurpelare och omfattningarna är ensprångiga rundbågiga. Fönsterbänkarna är murade av brunrött tegel.

Huvudentrén i väster i tornet är en rundbågig sandstensportal med en rundbågig bräddörr. Övriga tre portaler är murade av rött tegel. Korsarmarnas portaler mot norr och söder är rundbågiga tresprångiga. Dörrarna är rakslutna bräddörrar. Absidens portal är rundbågig tvåsprångig med ett stort runt fönster ovanför. Båda omges av en rundbågig tegelnisch med blinderingar mellan fönster och port. Det runda fönstret är försett med glasmålningar i gult, violett och rött. Fönstret har ett yttre skyddsfönster av trä.

Tornet från sydväst.

Gjutjärnsfönster med tegelomfattning. Rundbågefris.

Tornet har en gördelgesims ovanför första våningen av samma typ som takgesimsen på långhuset. På andra våningen finns en urtavla mot väster, runda fönster mot norr och söder. På tredje våningen, klockvåningen, finns tegelomfattade dubblerade ljudöppningar i alla väderstreck. Ovanför ljudöppningarna finns en tegelmurad bred takgesims bestående av rundbågefris. Tornets fyra gavelrösten i alla väderstreck är tegelmurade med rundbågefris och olika blinderingar.

Kyrkans sadeltak är täckt med rött enkupigt taktegel. Korets sadeltak har en sju­sidig avslutning. Tornet har korstak täckt med kopparplåt i bandtäckning.

Interiör

Vapenhuset i tornet har rött tegelgolv, väggarna är putsade och vitkalkade, taket är målad pärlspont. En trätrappa leder till tornets övre våningar. Inbyggnad för toalett och förråd finns under trappan. En grå dörr med fyra fyllningar leder till toaletten. Dörren till kyrkorummet sitter i en rundbågig portal i tre språng, murad av rött tegel och med mönstermurning i form av övre delen av ett fyrpass ovanför dörren som är en raksluten, bräd­klädd, pardörr,

Från vapenhuset kommer man in i långhuset via en passage under orgelläktaren.

Kyrkorummet är stort och ljust. I kyrkan ligger rött tegelgolv i stort format. Vägg­ar och tak är putsade och vitkalkade. Taket har korsande trätunnvalv, mellan tak och vägg går en profilerad gesims. I långhuset finns två öppna bänkkvarter med upphöjt brädgolv på ömse sidor om mittgången. Brädgolvet är lutat och såpat.

Orgelläktaren bärs av sex kvadratiska marmoreringsmålade pelare. Läktaren och orgeln kommer ursprungligen från S:ta Maria kyrkan i Helsingborg men är ombyggda. En grå spiraltrappa, med räcke av marmoreringsmålade figursågade brä­dor, leder upp till läktaren som har svart trägolv. Läktarbarriären beskrivs under inventarier. Under läktaren förvaras luckor med renässansmålning som ingått i orgeln.

Långhuset mot altaret från orgelläktaren.

Långhuset mot väster från koret.

Koret med grå klinkerplattor ligger lite högre än övriga kyrkorummet. Högkoret, beläget i absiden, med golv av svarta och vita viktoria­plattor ligger ytterligare två steg högre. Närmast altaret finns en halvcirkulär upphöjning. En profilerad gesims delar korets tunnvalv från absidens hjälmvalv. I absidens östra del har en sakristia avdelats med två skärmväggar i vinkel mot altaret. Skärmväggarna har kvadratiska marmoreringsmålade fyllningar och profilerad sockel och krönlist. I väggarnas

mittparti finns dörrar in till sakristian. I sakristian ligger gråmålat cementgolv beläget ett steg lägre. En dörr leder ut till kyrkogården. I sakristian står bl. a två träskåp från 1700-talet.

Korsarmarna avskiljs av vinklade halvväggar med gråmålad stående träpanel med profilerat överstycke. I den vinklade delen av väggen sitter ett spröjsat glasparti med dörr och antikglas. I södra korsarmen finns förråd, pannrum för pelletspanna och personalutrymme. I norra korsarmen ligger samlingsal, pentry, hwc och städförråd. Golven är av tegel förutom i personalutrymme och toalett där det ligger grå klinker. Väggarna är vitmålade. Dörrarna är gråmålade bräddörrar med mässinghandtag. Taken är av målade brädor.

Korsarmens avskiljning.

Epitafium i kalksten från 1666 uppsatt över Ove Thott.

Tornets bottenvåning är vapenhus, andra våningen är tornkammare med putsade och vitkalkade väggar och brädgolv, tredje våningen är klockvåning med väggar av oputsat gråstensmurverk och brädgolv. En I-balk längs muren är inlagd för att stötta rötskadat upplag. Klockstolen är av bilad fur och ek, flera urtag i timret tyder på att vissa delar är återanvända. Tornvinden är delvis öppen mot klockvåningen och nås med fasta stegar. Gavelröstena är murade i rött tegel, två av dem är putsade.

Vinden nås via trappa och lucka i tornets andra våning. Taklaget av bilad fur består av sparrar, en nivå hanband, sparrsax, tassar och stödben på dubbla remstycken. Sparrsax saknas närmast korsmitten. Valven är isolerade.

Inredning och inventarier

Altare i trä från 1929 med marmoreringsmålade fyllningar.

Altaruppsats från 1929 målad av Georg Hansen, Landskrona. Målningen är en kopia av Carl Blochs målning, "Christus consolator", som finns i Sofia Albertina kyrka i Landskrona. Målningen flankeras av pilastrar och fyra nischer med gråmålade

träskulpturer av evangelisterna. Överst finns en bruten segmentbåge krönt av en träskulptur av ärkeängeln Mikael. Skulpturerna är gjorda av Ludvig Jönsson, Helsingborg. Altartavlans omfattning är ritad av arkitekt A F Wetterqvist. *Altarrunden* är av trä med marmoreringsmålade runda, kvadratiska och rektangulära fyllningar. Knäfall och överliggare är klädda med röd sammet.

Dopfunten från 1707 är av marmoreringsmålade ek. Marmoreringen är sekundär och tillkom troligen 1929. Den konserverades 2010. Marmoreringen är samma som på läktartrappan. Dopfunten är sexsidig med fot i två avsatser, kort, rakt skaft med en vulstformad skaftring. Skålen är karnisformad.

Predikstolen är från omkring 1628, förmodligen av Jacob Krembergs verkstad. Predikstolen bemålades 1632. Korgen är femsidig med skulpterade figurfält inom rundovalat fält. Relieferna föreställer Jesu födelse, korsfästelse, uppståndelse, himmelfärd och pingstunder. Mellan relieferna står skulpterade evangelister. Korgens övre del har listverk med textfält, tandsnitt och äggstav. Undre delen är kraftigt avsmalnande och foten är smal, sexsidig, dekorerad med änglahuvuden och maskaroner (groteska ansiktsmasker).

Baldakinen kröns av vapenkartucher med Tage Ottesen Thotts till Eriksholm (Trolleholm) och hans hustrur och mors vapen. Mellan vapenkartuscherorna står skulpterade putti och en dygd. På undersidan av baldakinen finns en duva omgiven av sex bevingade änglahuvuden. Predikstol och baldakin är fastsatt i väggen.

Bänkinredningen från 1929 är ritad av arkitekt A F Wetterqvist, ommålad 2010. Bänkarna är öppna med rektangulära grå gavlar med marmorerade fyllningar och med profilerad fot och överstycke i svart. Ryggstöd och sittbänk är gråmålade. Fotstöd och psalmbokshylla är integrerade. Bruna lösa dynor ligger i bänkarna. Värme finns under bänkarna.

Orgeln, kallad Buxtehudeorgeln, byggdes till S:ta Maria kyrka i Helsingborg. Diderich Buxtehude (1637-1707) var en av sin tids mest betydande kompositörer. Han var organist i Helsingborg 1657-1660, Helsingör och längst tid i Lübeck. Han var också lärare till Bach. Även Diedrich far Johannes Buxtehude var organist i Mariakyrkan. Det första säkra årtalet för orgeln är 1641 då den byggdes om, troligen av orgelbyggare Johann Lorentz, fick sin barockfasad och målades av Lauritz Conterfejer. Orgeln har reparerats ett flertal gånger under kommande århundrade. Den såldes till Torrlösa 1849 och sattes upp i kraftigt ombyggt skick.

Detalj av predikstol.

Dopfunt i trä från 1700-talet

Altartavla.

Medeltidskyrkans port.

1961 renoverades orgeln av Th. Frobenius och ryggpositivet tillkom vars fasad ritades av Torsten Leon Nilsson. Spelmekanik och klaviaturer är moderna. Orgelfasadens färg lagades av konservator liksom den gjordes 2010.

Piporna är indelade i fem fält med mitturell, krönt av Christian IV:s monogram och två sidotureller krönte av lejon. Mitturellen omges av två basunblåsande figurer, sidoturellerna av broskornament med kvinnofigurer. Ovan tangentbordet finns två målningar, en med en orgelspelande man.

Mats Hultkvist, organist i S:ta Mariakyrkan i Helsingborg, har gett nytt ljus till historien om orgeln. Han menar att mittdelen, nuvarande huvudverket, har varit gamla ryggpositivet som satts ihop med huvudorgelns yttertureller. Huvudverket som varit bredare är försvunnet. Detta gör att orgeln har fått ovanliga proportioner. Orgeln kompletteras av en flygel som står i koret.

Orgel och läktarbarriär.

Läktarbarriären består av nio målningar av apostlar, från 1641, utförda troligen av Lauritz Conterfejare i Helsingborg och en tavla med historik som tillkom 1962. Barriären konserverades 2010.

Målningarna är målade över äldre bilder. Två äldre målningar är sparade och hänger på långhusväggen, dessa målningar satt tidigare där nya ryggpositivet tillkom 1962.

Klockorna är alla av malm. *Storklockan* är gjuten 1822. Den har bl. a en palmettbård och inskription. *Lillklockan* är gjuten av M&O Ohlsson i Ystad år 1925. Klockan har en lagerbladsranka inom lister och inskription. *Gamla Lillklockan* gjöts om 1694 av mästern Bengt Mårtensson, på plats i Torrlösa. Ljusstakar och eldkar smältes ner för att användas till klockan. Klockan står nu på golvet i vapenhuset.

Övrigt.

Två Minneskransar i silver skänkta av arrendatorerna och familjen till Carl Trolle-Bondes begravning. Kransarna är inramade och hänger i koret.

Epitafium från 1620 i kalksten över Tage Thott, Hedvik Rantzau och Kirsten Ugerup. Texttavla omgiven av vapen och fruktkrans, flankerade av pilastrar med kvinnofigurer och beslagsvingar. Hänger på korets södervägg.

Epitafium från 1666 i kalksten över Ove Thott. Texttavla omgiven av vapen och lagerkrans, flankerad av två änglar. Hänger i norra korsarmen.

Epitafium från 1600-talets mitt, målat på koppar, över kyrkoherde Lauritz Poulsen med två fruar, 12 söner och sex döttrar. Bilden på den stora familjen hänger i norra korsarmen.

Järnbeslagen dörr från den medeltida kyrkan förvaras på Lunds universitets historiska museum, liksom cuppan från en medeltida dopfont.

Kyrkogården

Gamla kyrkogården är en gräsmatta med stora lövträd och enstaka gravstenar. Kyrkogården ligger lite högre än vägen och är omgärdad av stödmurar av sten som är i höjd med kyrkogården i söder och väster. Kyrkogrunden av den medeltida kyrkan finns kvar och en minnessten påminner om Thottska gravkoret. Sophie Brahe, syster och assistent till Tycho Brahe är begravd här. Längs kanten mot bäckravinen ligger samlad en rad med gamla gravstenar.

Nya kyrkogården omges av en låg blandhäck och lindträd. Från parkeringen i väster går man först genom kyrkogårdsparken med stora lövträd och därefter en singelgång med pelarklippta avenboksträd mot huvudentrén. Ytterligare en entrégrind finns på norrsidan som leder till en gång belagd med betongsten till en dörr i korsarmen. Mycket få träd finns på kyrkogården och större delen är gräsbesädd. På västra sidan ligger enstaka gravplatser utspridda glest i gräsmatta, dessa gravplatser är omgärdade av buxbom, sten eller järnstaket. En urnlund med ett träkors och tätt stående gravstenar finns på västra sidan. Minneslund finns inte.

Nära kyrkans entré finns en grav till Trolle-Bonde på Trolleholm, utfört som en liten

antik tempelgavel.

Nordöst om kyrkan finns ett område med låga horisontella gravstenar stående mot rygghäckar av liguster. Stenarna står på båda sidor om häckarna och gångarna är gräsbesådda.

Öster om kyrkan finns traditionella kvarter med singelgångar och buxbomsinramade gravar med singel. Söder om kyrkan är gräsbesått men det finns en familjegrav med singel och en hängask.

Byggnader på kyrkogården

En container med plats för maskiner och en förrådsbyggnad av grön träpanel och valmat papptak står i kyrkogårdens södra gräns. En hög metallbehållare för pellets till kyrkans värmepanna står utanför häcken söder om kyrkan.

Kyrkan från öster. Kyrkogård med buxbom och singel.

Gamla kyrkogården.

Trolle-Bondes grav.

Ekonomibyggnaderna på Trolleholm ritade av Brunius.

Kulturhistorisk karaktärisering för Torrlösa kyrkoanläggning

Torrlösa by ligger samlad längs landsvägen med två kyrkogårdar på var sida vägen och

före detta skolan/församlingshemmet mitt i byn. Omgivningen är ett svagt böljande odlingslandskap. Några kilometer från kyrkan ligger Trolleholms gods vars ägare haft stort inflytande över kyrkan.

Gamla kyrkogården är gräsbesädd och visar grunden av den medeltida kyrkan. En minnessten påminner om det rivna gravkoret där bland andra Sophie Brahe är begravd och här finns också ett lapidarium.

Nya kyrkogården ger ett öppet och uppluckrat intryck. Den är mestadels gräsbesädd med enstaka gravplatser. Vissa delar är dock uppbyggda med gravplatser med singel och buxbomsinramning enligt sent 1800-tals ideal.

Kyrkan har formen av ett grekiskt kors, med långhus med halvrund avslutning i öster, korsarmar i söder och norr och kvadratisk torn i väster. Kyrkan är byggd i gråsten med dekorationer i tegel. Fönstren är i rundbågestil delade av tegelpelare. Taket är täckt med tegel.

Kyrkan är ritad av Brunius. Torrlösa är hans första helt egna kyrka efter ombyggnader av Lunds domkyrka och flera sockenkyrkor. Torrlösa är en av hans fem nya kyrkor och den enda som har oputsade gråstensmurar. Korsformen använde Brunius både i Torrlösa och Tullstorp kyrka.

I Torrlösa har Brunius både ritat, övervakat bygget och startat en tegelframställning. Brunius karaktäristiska drag syns tydligt i fasaden som präglas av stort hantverkskunnande. Rundbågefriserna, tegelomfattningarna i flera språng runt muröppningar, blindingarna och mönstermurningen i tegel på gavelröstena är nyromanska och typiska för Brunius. Murarna av synlig huggen gråsten är ovanliga i Skåne idag. Kyrkan är en 1800-tals-vision av medeltiden. Brunius ritningar mötte mycket stort motstånd hos överintendentensämbetet som hellre såg en nyklassicistisk kyrka och det tog flera år innan bygget kom igång. Kyrkan ger exteriört ett massivt, tungt och ålderdomligt uttryck. Det bastanta tornet med fyra gavlar utan spira är ovanligt.

Eriksholm/Trolleholms gods har haft stort inflytande över Torrlösa kyrka vilket syns på många ställen. Två stora epitafier i kalksten, två inramade begravnings-silverkransar på väggarna i kyrkan, predikstolen med vapenkartuscher och ett gravmonument utformat som en antik gavel på kyrkogården visar detta. På gamla kyrkogården i det nu rivna gravkoret har godsets tidigare ägare begravts. Gustaf Trolle-Bonde drev på att den nya kyrkan skulle byggas och ersätta medeltidskyrkan. Teglugnen, konstruerad av Brunius, tillverkade teglet till kyrkan. Ugnen fanns på Trolleholms gods och gjorde tegel också till godsets ekonomibygnader som likaså ritades av Brunius. På Trolleholms gråstensmurar finns fortfarande kvar det karaktäristiska fogbruk med svarta stenflisor som tidigare funnits mer på kyrkan och

nu finns bevarat mestadels på korsarmens norrsida.

Kyrkans gjutjärnsfönster är inte original utan tillkom 1894 men är oförändrade sedan dess och fint exempel på den tidens kyrkofönster.

Interiört är kyrkan ljus och luftig, den har inte nyromanska drag utan ett nyklassicistiskt uttryck. Kyrkan är som två olika kyrkor interiört och exteriört. I Torrlösa kan man exteriört se Brunius typiska drag, men interiört har han inte fått igenom sina ideal, kanske av ekonomiska skäl. Brunius ville helst ha murade tegelkryssvalv och var mycket kritisk mot tunnvalv. Ändå blev det trätunnvalv i Torrlösa.

Många olika tidsskikt finns representerade i inredningen, dock inget av Brunius. Interiören präglas av restaureringen 1929 som i stora delar finns kvar. Bänkar, altare, altaruppsats, skrank och altarrund är från denna tid. Trädopfunten från 1700-tal är genom bemålningen samkomponerad med bänkarna från 1929.

Den senaste ombyggnaden 2010 med ny avdelning av korsarmarna är välgjord med omsorg om detaljer som syns t ex i de specialgjorda dörrarna.

Orgeln är mycket anmärkningsvärd på grund av sin ålder och historia med flyttning från S:t Maria kyrka i Helsingborg och personhistoria med organisten och kompositören Buxtehude som spelat på den. Orgeln är en av landets äldsta spelbara orglar, men är kraftigt ombyggd.

Läktarbarriären är vacker med många välbevarade målningar från 1500- och 1600-talet.

Predikstolen och baldakinen från 1600-talet av Jakob Krembergs verkstad, med delar förmodligen snidade av Kremberg själv, har kulturhistoriskt värde.

Altartavlan är en kopia av Carl Blochs målning i Sofia Albertina kyrka i Landskrona. I Torrlösa har Jesus dock fått en skjorta vilket han ej bär i Landskrona.

Rekommendationer

- Framtida arbeten på kyrkan bör göras med ursprungliga material och tekniker. De få kvarvarande resterna av fogbruket med svart sten bör bevaras.
- Inventarierna i kyrkan, speciellt orgeln och läktaren bör tas om hand med stor varsamhet.
- Lagret för pellets till värmepannan är mycket framträdande i kyrkogårdens gräns. En hög häck runt plåtlådan hade mildrat intrycket.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Gamla kyrkogården ligger inom registrerad fornlämning 140:1 som utgör Torrlösa gamla bytomt och skyddas enligt 2 kap. kulturmiljölagen. Gamla kyrkogården, rester av kyrkan och minnesmärke utgör fornlämning Torrlösa 2:1, 2:2 och 2:3.

Källor och litteratur

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, (utkast) opublicerad 2012

Underhållsplan Torrlösa kyrka 2007-03-16 Wikerstål arkitekter AB, Helsingborg

Drömmen om medeltiden. Carl Georg Brunius som byggmästare och idéförmedlare. Bo Grandien, 1974

<http://lundsstiftshistoriska.se/Sm%C3%A5skrifter/Stiftshistorisk%20sm%C3%A5skrift%205%202013.pdf>

Regionmuseets i Kristianstads arkiv, Lund, mappar Torrlösa kyrka

<http://kulturarvsdata.se/raa/fmi/html/1013780140>

hämtade 150115

<https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor/s/searchresult.html?archive=GEOIN&firstMatchToReturnLMS=1&firstMatchToReturnRAK=1&firstMatchToReturnREG=1&yMin=6196724&xMin=382755&yMax=6198724&xMax=384755>

hämtade 150116

Intervju med representanter från Svalövbygdens pastorat, möte 2015-03-17

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karakteristik och bedömning av Torrlösa kyrka Rönnebergs kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA, (rapportförfattare, foto och inventering)

Karl Johan Kember (granskning), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvården

JAIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2015-01-21 Färdigställd rapport: 2015-06-26